

МЕТОДОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У АГРАРНІЙ ГАЛУЗІІ METHODOLOGY OF INVESTMENT POLICY AGRICULTURAL SECTOR

УДК 336.132

Боровік Л.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку
і аудиту та фінансів
Херсонський державний
аграрний університет

Удосконалення теорії реалізації інвестиційної політики відкриває можливості вирішення проблеми створення умов покращення інвестиційного клімату у сільському господарстві та підвищення рівня ефективності використання інвестиційного потенціалу галузі.

Ключові слова: держава, інвестиційна система, аграрна галузь, політичні цілі, цільові програми, цільове управління, інвестиційна стратегія.

Усовершенствование теории реализации инвестиционной политики открывает возможности решения проблемы создания условий улучшения инвестиционного климата в сельском хозяйстве, повышения

уровня эффективности использования инвестиционного потенциала отрасли.

Ключевые слова: государство, инвестиционная система, аграрная отрасль, политические цели, целевые программы, целевое управление, инвестиционная стратегия.

Improvement of the theory of implementation of the investment policy opens the possibility of solving problems of creating conditions to improve the investment climate in agriculture, enhance the level of efficiency of the investment potential of the industry.

Key words: state investment system, agricultural industry, political goals, targeted programs, targeted management, investment strategy.

Постановка проблеми. Наукові дослідження передбачають використання різних методологічних підходів щодо визначення ефективності реалізації інвестиційної політики аграрної галузі. Враховуючи складну організаційну, виробничу та управлінську структуру аграрної сфери доцільно застосовувати методологію системного підходу як засобу дослідження ефективності впливу інвестиційної політики на екологічні, економічні й соціальні процеси, що відбуваються у сільському господарстві країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у розвиток теорії систем та методології системного підходу до наукових досліджень внесли такі вчені, як: І. Ансофф, П. Березівський, О. Олійник, С. Оптнер, А. Холл, Ю. Черняк та ін. Їх наукові праці дозволяють визначити інвестиційну сферу сільськогосподарської галузі як велику, складну і динамічну систему, яка здатна під впливом інвестиційної політики здійснювати цілеспрямовані завдання, скеровані на покращення екологічної, економічної та соціальної ситуації в аграрній сфері.

Постановка завдання. Метою наших досліджень є розробка методології реалізації інвестиційної політики у сільському господарстві.

Вклад основного матеріалу дослідження. Стратегічний розвиток сільського господарства тісно пов'язаний з розвитком аграрного інвестиційного ринку, формуванням інвестиційного потенціалу галузі, державним управлінням інвестиційними процесами, на який мають вплив як ендогенні так і екзогенні чинники. Якщо до цього ж врахувати ту обставину, що сільське господарство має складну і розгалужену структуру виробництва і управління (державне, регіональне, місцеве (районне), вун-

трішньогосподарське), то до проблеми методологічного дослідження процесів реалізації інвестиційної політики в аграрній галузі, на наш погляд, необхідно застосувати системний підхід. На правильність такого вибору вказує також механізм інвестування аграрної галузі, який має системний характер, а також сама інвестиційна діяльність, що скерована на побудову системи сталого соціально-економічного розвитку сільського господарства.

Методологія системного підходу [1] орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, які забезпечують цю цілісність, на що вказують наукові праці таких вчених, як: І. Ансофф, П. Березівський, О. Березовська, О. Олійник [2], [3], [4]. Та і самі політичні ідеї базуються на концентрації економічних ідей, які рухаються у напрямі від багатьох різних ідей до загальної ідеї, а від загальної до основної, що скерована на досягнення певних цілей та конкретної мети. При цьому, регуляційними діями зрівноважуються чинники мотивації між інвесторами (інвестиційний попит) та виробниками (власниками) інвестиційного продукту (пропозиції), що визначає параметри досліджень проблеми, яка потребує методології системного підходу.

Багатогранність і складність розробки стратегії реалізації інвестиційної політики у сільському господарстві вказує на необхідність дослідження комплексної проблеми у межах системного підходу, який не існує у вигляді раз і назавжди визначеної методологічної концепції, а залишається не дуже жорстко поєднаною сукупністю пізнавальних принципів, основний зміст яких полягає у відповідності орієнтації конкретним дослідженням. Ці принципи допомагають визначити нові об'єкти для пізнання, характеризують ці об'єкти та сприяють формуванню нових дослідних програм.

З метою дослідження інвестиційної сфери сільського господарства на рівні держави, регіону, аграрного підприємства ми рекомендуємо використовувати низку системних принципів таких, як: принцип цілісності, принцип структурованості (подільності), принцип ієрархічності, принцип взаємозалежності системи і середовища. Принцип цілісності використовується, як сукупність аграрних підприємств, які, являючи собою певну єдність (цілісність), мають загальні характеристики, властиві сільськогосподарській галузі та у своєму економічному зростанні в однаковій мірі залежать від рівня розвиненості аграрного інвестиційного ринку та його привабливості для інвесторів. Принцип структурованості (подільності) дає можливість пізнання системи шляхом встановлення низки зв'язків і відношень системи, обумовлених поведінкою її окремих елементів та властивостями її структури. Використовуючи принцип ієрархічності, кожен елемент системи розглядається як сама система, при цьому, досліджувана є одним з елементів більш вагомій системі. Принцип взаємозалежності системи і середовища дає нам можливість глибше виявляти властивості системи, повніше осмислити вплив ендогенних чинників на формування системи. Здійснюючи дослідження інвестиційної сфери сільського господарства, необхідно використовувати вищезазначені системні принципи. Беручи до уваги ту обставину, що будь-яка система не тільки існує, але і діє, то виявляється, що аналіз, навіть невеликих суб'єктів, наприклад, фермерських господарств, вимагає застосування поняття складної системи, так, як, при цьому використовується два комплекси понять. З однієї сторони досліджується функція системи, а з іншої – схема системи (сукупність елементів, що беруть участь у реалізації функції системи) і методів, за допомогою яких система діє. З огляду на вищезазначене, необхідно поєднувати принципи цілісності (функціональності) й подільності (структурованості) у єдиний інструмент дослідження інвестиційної сфери аграрної галузі, який вирішує такі завдання, як аналіз (за даною схемою ми знаходимо реалізовану нею функцію) і синтез (за даною функцією ми знаходимо схему, що її реалізує).

Дослідження інвестиційної системи сільського господарства за допомогою взаємодоповнюючих принципів структурованості (подільності) та цілісності (функціональності) дозволяє визначити інвестиційну сферу аграрного сектору економіки, як сферу врегульованих дій суб'єктів інвестиційного процесу, скерованих на акумуляцію інвестиційних ресурсів та їхнє вкладання у стратегічні напрями розвитку сільськогосподарської галузі.

Структурно-функціональна система інвестиційної сфери аграрної галузі відповідає принципу взаємодії ієрархічності та принципу взаємозалежності системи та середовища. Вона дає мож-

ливість оцінити обсяги інвестиційного потенціалу в аграрній галузі та ефективність його реалізації в інвестиційний продукт (якість і кількість виробленої продукції, покращення соціальних умов проживання населення на сільських територіях, поліпшення екологічних умов господарювання, підвищення рівня якісних показників інвестиційної привабливості аграрної галузі та окремих аграрних підприємств). Оціночні показники окремих видів інвестиційної діяльності можуть бути критерієм визначення загальної оцінки реалізації інвестиційної політики держави, регіону, аграрного підприємства у сільському господарстві.

Враховуючи, що структурно функціональна система інвестиційної сфери сільського господарства є дієвою, вона націлює учасників інвестиційного процесу на вирішення стратегічних політичних й економічних проблем. А. Чандлер визначає категорію «стратегія», як визначення основних довгострокових цілей і задач підприємства, прийняття курсу дій і розподілу ресурсів, необхідних для виконання поставлених цілей [5]. А. Томпсон визначає стратегію, як специфічний план дій, спрямований на досягнення поставлених цілей [6], а І. Ансофф як «...перелік правил для прийняття рішень, якими організація користується у своїй діяльності» [7]. Н.С. Танклевська визначає стратегію реалізації фінансової політики розвитку аграрних підприємств, як генеральну комплексну програму дій, що визначає пріоритетні для підприємства аграрної сфери проблеми, їх місію, головні цілі та розподіл ресурсів для досягнення таких цілей [8, с. 284].

Ідею повернення до таких понять, як «цільові комплексні програми», «цільовий комплексний підхід» висловив ще у 2002 році В. Підвисоцький [9]. Цієї ж думки дотримуються такі відомі вчені, як: В. Амбросов, М. Гладій, М. Долішній, В. Євдокименко, М. Зубець, А. Клейменов, І. Кириленко, Г. Мазнев, П. Макаренко, П. Саблук та багато інших, які вважають, що визначаючи стратегічні цілі необхідно застосовувати цільовий комплексний підхід з метою вирішення складних проблем. Це обумовлено тим, що програмно-цільові методи характеризуються чіткою постановкою цілей та задач, скерованих на реалізацію програм, здійсненням науково обґрунтованих розрахунків з потреб ресурсів.

За визначенням В. Пили та В. Абрамова програмний метод управління має наступні переваги [10]:

- підвищує наукову і практичну обґрунтованість соціально-економічних та організаційних заходів, більш повно враховує інтереси учасників програми;

- є більш зрозумілим і прозорішим для суб'єктів господарської діяльності, створює можливість для досягнення спільних цілей, об'єднання матеріальних і фінансових ресурсів, що дає змогу скорегувати строки досягнення кінцевих цілей програми;

– дозволяє місцевим органам виконавчої влади і органам місцевого самоврядування разом з центральними органами державної влади спрямовувати зусилля на вирішення соціальних й економічних проблем.

Ми погоджуємося з думкою вітчизняних та іноземних вчених щодо важливості застосування програмних методів управління в підвищенні ефективності державного впливу на розвиток окремих галузей та регіонів. Крім цього, ми вважаємо, що реалізовувати ефективно політичні ідеї щодо інвестиційного розвитку сільськогосподарської галузі можливо лише спираючись на загальнодержавні та регіональні цільові визначені орієнтири та узгоджені механізми досягнення політичної мети.

Розробляючи цільові програми інвестиційного забезпечення сільського господарства, держава повинна враховувати відмінність у соціально-економічному розвитку галузі в окремо взятих регіонах, які формуються під впливом таких чинників, як: якісний стан природних ресурсів, кадровий, трудовий і виробничий потенціал, природні й екологічні умови розвитку сільського господарства. Крім цього, необхідно передбачати можливі зміни ситуації, які можуть відбуватися під дією, наприклад, екологічних або політичних чинників, що суттєво впливатиме на реалізацію визначених стратегій. Така обставина вимагатиме внесення необхідних корективів як у самі стратегії, так і в механізми їх реалізації. Отже, передбачення повинні мати наукове обґрунтування і реалізовуватися через стратегічне планування, яке є інструментом реалізації стратегічних орієнтирів.

Розробка планів – це послідовний ітераційний процес, що складається з низки взаємопов'язаних етапів: встановлення цілей; визначення стратегій та заходів щодо їх реалізації; передбачення послідовних дій у межах тривалого часу та закріплення їх у планах, проектах, програмах, що є інструментами досягнення цілей та реалізації стратегій; організація виконання планових завдань; облік, контроль й аналіз їх виконання. Макроекономічне планування визначається вітчизняними вченими, як цілеспрямована діяльність щодо динамічного розвитку суспільства та економіки [11, с. 5] і здійснюється за допомогою аналітичного, балансового, нормативного, програмно-ресурсного, програмно-цільового методів. Стратегічна програма буде найбільш результативною, якщо програмні заходи будуть являти собою системну цілісність, тобто матимуть обґрунтовані зв'язки, порядок здійснення та взаємопосилення (синергетичний ефект). При цьому, слід зауважити, що стратегічне планування відбувається після проведення прогнозування. Прогноз – це передбачення розвитку процесів і явищ у майбутньому періоді та побудова на цьому підґрунті найбільш ймовірних моделей, які відображають соціальні, економічні,

науково-технічні та політико-правові зміни у майбутньому часовому періоді. Прогнози є важливим інструментом визначення цілей та обґрунтування поставленої мети, а також є основою для стратегічного планування. Найбільш поширеними методами прогнозування є метод побудови сценарію, експертний метод, метод моделювання [2, с. 62].

Отже, розробляючи стратегічні інвестиційні плани, враховують вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників на інвестиційні можливості держави та регіонів, що дає змогу мінімізувати їх негативні наслідки на процес реалізації інвестиційної політики у сільськогосподарській галузі. Якісно розроблена інвестиційна стратегія є основою впровадження інвестиційної політики у реальне життя. Вона, націлюючи господарників на максимальне і ефективне використання інвестиційного потенціалу, дає відчутний поштовх розвитку аграрного виробництва, позитивно впливаючи на політичний настрій сільського населення.

Розробка інвестиційної стратегії здійснюється поетапно:

1-й етап. Визначення загального періоду формування інвестиційної стратегії галузей. Він залежить від мети, цілей та складності виконання поставлених завдань, а також від наявності інвестиційного потенціалу та можливостей залучення інвесторів до виконання майбутніх проектів і програм розвитку сільського господарства.

2-й етап. Дослідження чинників впливу зовнішнього середовища, які можуть суттєво вплинути на коливання кон'юнктури інвестиційного ринку. На цьому етапі здійснюються прогнозування розвитку кон'юнктури інвестиційного ринку у розрізі його окремих сегментів.

3-й етап. Оцінювання інвестиційних можливостей галузі в межах країни, регіонів, аграрних виробничих структур, а також виявлення:

- фінансових та матеріальних можливостей формування інвестиційних ресурсів;
- подальших можливостей збільшення обсягів інвестиційного потенціалу;
- професійних здібностей персоналу та його кваліфікаційного рівня щодо можливостей забезпечення ним розробки й реалізації інвестиційної стратегії;
- оптимальних організаційних структур управління;
- інформаційних можливостей забезпечення підготовки альтернативних рішень.

4-й етап. Формування стратегічних цілей інвестиційної діяльності. Головною метою інвестиційної діяльності в аграрній сфері є підвищення добробуту сільського населення, максимізація ринкової вартості аграрних підприємств та підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

Система стратегічних цілей повинна забезпечити:

- вибір найбільш ефективних напрямів реального й фінансового інвестування;

- формування достатнього обсягу інвестиційних ресурсів, які могли б повністю забезпечити виконання цільових інвестиційних програм;

- відповідність рівня інвестиційних ризиків визначеним критеріям.

5-й етап. Розробка оптимізації напрямів реалізації стратегічних цілей інвестиційної діяльності у сільському господарстві. Цей етап є складним і здійснюється за двома напрямками:

- розробка стратегічних напрямів інвестиційної діяльності;

- розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів.

6-й етап. Визначення стратегічних напрямів формування інвестиційних ресурсів. На цьому етапі здійснюється прогноз інвестиційних ресурсів, необхідних для поетапної реалізації інвестиційної стратегії, оптимізується структура джерел інвестиційних ресурсів.

7-й етап. Формування інвестиційної політики (інвестиційної стратегії) за основними напрямками інвестиційної діяльності. На цьому етапі окремі цілі інтегруються в одну або декілька основних цілей і напрямів інвестиційної діяльності та узгоджуються механізм їх реалізації.

Інвестиційна політика – це форма реалізації інвестиційної ідеології та інвестиційної стратегії країни, регіону, галузі, підприємства на найважливіших етапах її здійснення. На відміну від загальної інвестиційної стратегії, інвестиційна політика формується лише за основними напрямками інвестиційної діяльності, що вимагає ефективного управління інвестиційними процесами для досягнення головної стратегічної мети. Вона орієнтується на збільшення обсягів інвестиційного потенціалу, оптимізацію напрямів інвестиційних вкладень; поліпшення структури джерел інвестування, підвищення рівня конкурентоспроможності галузі. Система реалізації інвестиційної політики є багатовекторною і може включати у себе:

- політику управління реальними інвестиціями;

- політику управління фінансовими інвестиціями;

- політику формування інвестиційних ресурсів;

- політику управління ризиками реального інвестування;

- політику управління ризиками фінансового інвестування;

- політику управління інвестиціями у інноваційний розвиток;

- політику управління інвестиціями у підвищення рівня екологічної безпеки;

- політику управління інвестиціями у відновлення природного потенціалу сільськогосподарської галузі.

Інструментами реалізації інвестиційної політики держави в аграрній галузі можуть бути: зменшення податкового навантаження на товаровиробників; оновлення основних фондів; розвиток системи лізингу; сприяння розвитку процесів кооперації та інтеграції на селі; запровадження ефективної системи страхування аграрних підприємств; відповідність бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики інвестиційній політиці держави.

8-й етап. Розробка системи організаційно-економічних заходів щодо забезпечення реалізації інвестиційних стратегій, які передбачають організацію нових структур управління інвестиційною діяльністю, створення ефективної системи стратегічного інвестиційного контролінгу, вирішення багатьох питань, пов'язаних з підвищенням рівня ефективності управління стратегічними інвестиційними програмами.

9-й етап. Оцінка результативності розробленої інвестиційної стратегії розвитку аграрної галузі.

Виходячи з вищевизначеного, можна охарактеризувати аграрну інвестиційну політику, як систему цілей й відповідних пріоритетів (завдань) у комплексі з механізмами, що забезпечують досягнення поставлених цілей.

Як активний учасник інвестиційних процесів держава інвестує власні ресурси у виконання стратегічних соціально-економічних програм або безпосередньо бере у них участь, надаючи субсидії, субвенції та бюджетні позики, контролюючи при цьому ефективність використання інвестиційних вкладень. Визначений принцип ієрархічності політик реалізується через механізм узгодженості дій загальнодержавного й регіонального регулювання й стимулювання інвестиційних процесів. Регіональна аграрна інвестиційна політика, доповнюючи загальнодержавну, виявляє додаткові резерви, створює більш привабливі, для потенційних інвесторів, умови, сприяє формуванню кадрового потенціалу, здатного враховувати місцеві особливості при виконанні поставлених цілей.

Вищевикладена методологія реалізації інвестиційної політики дає можливість розробити методику оцінки ефективності аграрної інвестиційної політики галузі й здійснити глибокі дослідження інвестиційних процесів у сільському господарстві країни, визначивши вплив найбільш вагомих чинників на зростання його інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності.

Висновки з проведеного дослідження. Складність організаційної, виробничої та управлінської структури сільського господарства потребує системного методологічного підходу до визначення параметрів реалізації інвестиційної політики, яка забезпечує привабливі умови використання інвестиційного потенціалу галузі та вказує напрями побудови ефективної системи сталого соціально-економічного розвитку аграрної сфери.

Принципи системного пізнання дозволяють поглибити дослідження інвестиційної системи сільського господарства та визначити, як сферу врегульованих дій суб'єктів інвестиційного процесу, скерованого на акумуляцію інвестиційних ресурсів з метою реалізації політичних та економічних цілей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Каст Ф., Розенцвейг Д. Наука, техника и технология, организация и управление: обзор отношений и связей – М.: Советское радио, 1967. – 136 с.
2. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф – СПб.: «Питер», 1998, – 559 с.
3. Олійник О.В. Циклічність відтворювального процесу в сільському господарстві: [монографія] / О.В. Олійник // Харківський аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2005. – 322 с.
4. Становлення та ефективність формування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм: [монографія]/ П.С. Березівський, О.Й. Березовська, З.П. Березівський, О.Б. Садура, Н.П. Особа – Львів, 2007. – 202 с.

5. Chandler A. Strategy and Structure, McGraw – Hill, Inc., 1962.
6. Томпсон А.А. Стратегічний менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: [Учебник для вузов] / А.А. Томпсон, А.Дж. Стрикленд – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998 – 284 с.
7. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия/ И.Ансофф – СПб.: «Питер», 1998. – 559 с.
8. Танклевська Н.С. Фінансова політика сталого розвитку аграрних підприємств України: теорія, методологія, практика: [монографія] / Н.С. Танклевська. – Херсон: Айлант, 2010. – 376 с.
9. Подвысоцкий В. Инновация как глобальное понятие / В. Подвысоцкий // Инвестиції: практика та досвід. – 2002. – № 24. – С. 12-13.
10. Пила В. Програмно-цільовий метод управління соціально-економічним розвитком регіонів / В. Пила, В. Абрамов // Економіка України. – 1998. – № 9. – С. 32-39.
11. Пашута М.Т. Прогнозування та макроекономічне планування: [навч. посіб.] / М.Т. Пашута, А.В. Калина. – К.: МАУП. – 1998. – 192 с.
12. Панасюк Б.Я. Прогнозування та регулювання розвитку економіки. – К.: Поліграф книга. – 1998. – 304 с.

**МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА КОНКУРЕНТНИЙ СТАТУС МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ
MODELLING THE IMPACT OF FINANCIAL SECURITY FACTORS ON ENGINEERING ENTERPRISES COMPETITIVE STATUS**

Запропоновано методичний підхід до вимірювання впливу факторів фінансової безпеки на конкурентний статус машинобудівних підприємств. Його практична цінність полягає у можливості проведення реакційних дій щодо локалізації загроз фінансовій безпеці та конкурентному статусу машинобудівних підприємств.

Ключові слова: машинобудівне підприємство, конкурентоспроможність, конкурентний статус, конкурентні переваги, фінансова безпека, фінансова стабільність.

Предложено методический подход к определению влияния факторов финансовой безопасности на конкурентный статус машиностроительных предприятий. Его практическая ценность состоит в возможности проведения реакционных действий

по локализации угроз финансовой безопасности и конкурентному статусу машиностроительных предприятий.

Ключевые слова: машиностроительное предприятие, конкурентоспособность, конкурентный статус, конкурентные преимущества, финансовая безопасность, финансовая стабильность.

The methodical approach to define the impact of financial security factors on engineering enterprises competitive status has been determined. Its practical significance consists in possibility of implementation reactionary actions on localization of financial security threats and competitive status of engineering enterprises.

Key words: engineering enterprise, competitiveness, competitive status, competitive advantages, financial security, financial stability.

УДК 005:336:631.11

Орехова К.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, докторант
Університет банківської справи

Постановка проблеми. В умовах фінансової кризи, яка характеризується великим коливанням факторів внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, загрозами його фінансових інтересів з боку окремих суб'єктів господарювання, високим рівнем фінансових ризиків, одним з актуальних напрямів управлінської діяльності підприємства є забезпечення його життєдіяльності.

Однією зі складових останньої є фінансова безпека підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи забезпечення фінансової безпеки підприємства знайшли відображення у роботах таких закордонних науковців: Gryshova I. Iu. [8], Paientko T. V. [9], Ponomarov D. E. [10], Ryazanova N. S. [11], Sokil Ya. S. [12].